

REFERAT, ÅS, VITENPARKEN, 10.03.2020

1) Navnerunde - Lærerne introduserte seg selv og fortalte litt om sin rolle både på skolen og i skolehagesatsingen. Alle 6 skoler var representert. Nordby skole fortalte blant annet om et spennende prosjekt som heter *Ås før og nå* som handler om hvordan Ås kommune har drevet med landbruk. Det var også snakk om en såkalt *praktisk gruppe* som er et tiltak for elevene fra 5. - 7. trinn som har det vanskelig med å sitte i ro. Disse elevene skal involveres også i skolehagesammenheng.

2) Son skole - et innlegg av Janne Frich Aschjem

- Janne fortalte om hva de hadde fått til på skolen. De jobber tverrfaglig med bokashi komposteringsmetode: <https://bokashinorge.no/>. Bokashi ble inkludert i mat og helse på skolen.
- Janne fortalte en rørende historie om hvordan elevene utfordret lokale politikere til å endre på komposteringsystemet siden det bare var 49 familier i hele kommunen som faktisk komposterte matavfall hjemme. Ordføreren fikk elevene på offentlig taletid og de talte for å få lavere renovasjonsavgift. Store endringer ble satt i gang. Elevene fikk oppleve at de som medborgere har noe å si til politiske vedtak angående miljø, altså LK 2020 i praksis (medborgerskap og bærekraft).
- På Son Skole bruker de bokashi som gjødsel i pallekarmer og i en liten åker. De har bokashi-system også på kjøkkenet på SFO og komposterer dermed alt matavfall.
- Planen er at alle skolene i Vestby kommune skal få en skolehage. Hvordan dette gjennomføres er foreløpig uklart.
- En utfordrende ting på Son Skole var å involvere andre lærere. Å få kolleger med på laget var vanskelig. Etter at alle kollegaer var med en dag på Gartneriet snudde stemningen. Janne valgte en bra strategi. Hun ville skape begeistring blant kollegene sine. De skulle ikke føle at de måtte forholde seg til enda en ting på toppen av alt annet.

- Son Skole laget et veldig fint årshjul. Det er et viktig hjelpemiddel i bruk av Son Skolehage. De satser først og fremst på å dyrke kunnskap! Årshjulet strekker seg fra 1.trinn/høst til 7.trinn/vår. Alt er ment som en pekepinn. Linda kommenterte dette følgende: Det er veldig viktig at årshjulet utvikles fra år til år og at ulike lærere kommer med innspill for å forbedre det. Det er viktig å oppfordre til initiativ for å styrke eierskap. Janne bekreftet at de har åpnet for det.

3) Praktiske øvelser: Mathias – Såjord, Kirsten – Såing, Linda – Prikling

Intro: Linda snakket litt om frø som er merket med F1, såkalte hybrider. Hvis man vil høste frø av F1 grønnsaker for å så dem neste år, vil man ikke lykkes med det. Barna til F1 hybrider har helt andre egenskaper enn foreldrene deres. F1 hybrider er laget slik at man må kjøpe frø hvert eneste år. Linda oppfordret både til å dyrke gamle lokale sorter og til å bestille økologiske frø som er dyrket frem for å vokse i levende jord. Man kan få tak i noen av dem på solhatt.no.

Mer om F1 hybrider her: <https://solhatt.no/2012/11/08/frofast-eller-f1-hybrid-del-1/>

Mathias – Såjord

- De fleste jordtyper man kan kjøpe på hvilket som helst hagesenter består først og fremst av torv. Utvinning av torv er et alvorlig miljøproblem (det er en miljøverstning!), noe som har vekket mye oppmerksomhet rundt i verden i det siste. Mange velger å gå bort fra bruk av torv. Torv er ikke en fornybar ressurs! Mathias understreket en ting: Torvjord er død jord! Det finnes ikke noe liv i den.
- Se NRK innslag som forklarer noe av problematikken rundt bruk av torv:
<https://tv.nrk.no/serie/forbrukerinspektoerene/2015/MDHP11003615>
- Generelt om såjord: Den må ikke være for næringsrik. Hvis det er tilfelle, vokser plantene altfor fort, noe som gir dem dårlig start på livet. Såjord må være porøs og vannbindende. Såjord må være luftig, så ikke pakk den tett etter at du har fylt en beholder/potte/kasse. Kjøper man en sekk med såjord, bør man åpne den og la den lufte seg noen dager før såing.

- Løvkompost er den beste såjord og det som i vid utstrekning var brukt før. Inntil vi klarer å lage løvkompost må vi bruke alternativer og forbedre de muligheter vi har.
- Såjordblanding i praksis: Vi blandet forskjellige ting for å lage en velbalansert såjord. Som en slags base brukte vi bio-substrat (økologisk godkjent torv fra butikken). Vi fylte halvparten av en svart balje med denne. Deretter brukte vi en halv bøtte med ren løvkompost (2år gammel), noen never med sand og til slutt litt algomin. Algomin er en blanding av algekalk (75% kalk) og brunalger. Denne inneholder mange av de sporstoffer en plante trenger. Siste ingrediensen i såjordblandingen vår var kompostjord. Lærerne såldet kompostjord to og to for å få en fin kompostjord uten store partikler. En liten bøtte med kompostjord tilførte blandingen vår masse jordliv (bakterier og sopp).

Lærere er i gang med å selde løvkompost... Dette er en veldig bra aktivitet for de fleste elevene!

Ingredienser vi brukte til såjordblanding:

Algomin: <http://nordicgarden.no/Product.aspx?pid=23679&gid=3001>

Bio-substrat: Torv som kommer fra godkjente uttak.

Sand: Vanlig sandkassesand fungerer bra.

Løvkompost/kompost: Bidrar med jordliv.

Vanlig hagejord: I mangel på kompost kan en bruke den beste hagejord en finner. Dette bidrar også med jordliv, men ikke i like utstrakt grad.

Kirsten - Såing

- Først så vi på hvordan frøpakninger fra forskjellige produsenter er merket. Vi snakket om symboler som brukes for disse formål.
- Hvorfor sår man inne? Det er ennå for kaldt ute og man vil forlenge vekstsesongen. Man har også bedre kontroll på det som påvirker spiring (finsiktet jord, varme, fuktighet, lys). Sist men ikke minst er oppal av små planter (f.eks. inne i klasserommet) en god måte å gjøre spiringsprosessen lett tilgjengelig for elevenes iaktakelse.
- Hva kan man bruke for å så i? Kirsten viste mange ulike beholdere - melkekartonger, avispotter, dorull, fløtebeger, druebeger (minidrivhus!) Slagordet var gjenbruk! Eneste krav når det gjelder beholdere er at det finnes hull i bunnen (drenering!). Lærerne laget egne avispotter. Noen brukte en pottemaker til dette. Andre nøyet seg med en pappkopp. Det er helt trygt å bruke avispapir. Det er komposterbart materiale som etter hvert blir til jord. Alle har fylt noen avispotter med jord. Det var viktig å banke pottene lett på bordet for at såjorden satt seg og luftlommene forsvant.
- Hva kan man så? Alt som lar seg prikle (plante om). Plantene som man ikke bør prikle er f.eks. gulrot, pastinakk, persillerot, dill, reddik eller spinat. Disse bør man så direkte der de skal vokse. Derimot er det nødvendig å så paprika, chili, tomat, sellerirot, stangselleri, purre, persille, kålplanter og salat. Aler man opp sommerblomster også, får man en lengre blomstersesong. For å kunne spire er plantene som gresskar, squash, bønner og mais helt avhengig av høy jordtemperatur. Derfor så er det lurt at også disse blir sådd inne. Noen planter trenger lys for å kunne spire (sellerirot, salat). Dytt dem forsiktig ned i jorda uten å strø jord på dem.
- Lærerne sådde tre tomatfrø i hver avispotte. Sådybde: 2,5 gager frøets størrelse, med andre ord: Dekk frøene til med et tynt lag med såjord. Det er lurt å merke pottene! Skriv hva det er og når du sådde!
- Vanning. Vann forsiktig! Bruk enten en god vannkanne med finfordelt strøm, sprøyteflaske eller la pottene stå og ta opp vann fra bunnen som du har fylt med vann. Husk at jorden ikke må bli søkkvåt. Den lille roten som kommer først ut av frøene trenger også luft i jorden! Den kan fort drukne...
- Viktig! Hvis jorden tørker ut under spiringen, kan frøene dø. Man kan legge en glassplate/gjennomsiktig plastpose over, men da øker samtidig faren for et soppangrep. Hvis man ser at tilsynelatende friske

planter faller om, kommer det sannsynligvis av at stengelen er angrepet rett over jordoverflaten. Dette heter rothalsr te. Den nederste delen av stengelen har da en mørkere farge. Ser man tegn til angrep, bør man str  litt finmalt kalk på jorden.

Linda - Prikling

- Hva er prikling?   prikke er det samme som å potte om.
- Når skal man prikke? Når spirene fra frøene som du har sådd, har fått to-tre ekte blader (de første bladene er fr blad som er sv ert enkle), for da har rotsystemet til planten kommet så langt at det tåler å bli plantet om.
- Hvordan? To dager før prikling slutter man å vanne slik at det ikke henger masse jord på de skj re røttene. Jorden man prikler i skal ikke være tørr og den skal være litt mer næringsrik enn såjord. I stedetfor løvkompost som er et bra utgangspunkt for såjord, kan priklingsjorden lages av moden kompostjord, litt sand, litt kalk og litt (ugjødslet) torv. Fyll en potte med jord, bank den forsiktig i bordet slik at jorden synker. Det er viktig å ta opp de små plantene ved å løsne dem fra bunnen. Man kan ta hånden helt ned på bunnen og ta opp en klump med flere planter som man forsiktig lirker fra hverandre. Plantene skal aldri trekkes eller rives ut av jorden! Da forsvinner det meste av de små roth rene. Husk at man ikke skal plante dypere enn opp til det første bladparet! Vann planten rett etter prikling ved å helle vann rundt planten slik at jorden synker ned! Det gjør at røttene kommer i kontakt med jord. Deretter lar man de nye priklete plantene stå uten mer vaning slik at røttene strekker seg etter fuktigheten.

- Hva prikler man i? Linda anbefalte å prikke i enkle trekasser. Plastbrett går fort i stykker. Linda pleier å legge avispir i bunnen av trekassen. Det gjør at jorda ikke faller gjennom den sprinklete bunnen.
- Lærere priklet basilikum, sellerirot og diverse blomster som akeleie, nellik, nattlys, alpetistel og kornblomst. Alle fikk med seg småplanter hjem.
- Tips fra Linda: Så gulrøtter i en melkekartong! Bruk gjerne frø fra i fjor. Frøene mister etterhvert spireevne. Hvis du sår ca. 30 frø i en melkekartong, kommer ikke alle til spire. Hvis det kommer flere enn 15 spirer, må de tynnes ut. Husk at gulrot ikke tåler å bli priklet! Den har en rotspiss som er ekstremt skjør. Linda snakket også veldig varmt om artisjokk. Man sår den inne så tidlig som i januar. Det er en flerårig plante. Den tåler ikke å overvintre ute, så man må grave den opp og oppbevare den i kjelleren gjennom vinteren.

Linda prikler sellerirot...

